

© КОЛЕКТИВ АВТОРІВ, 2015

Н.В.Харченко, Н.Д.Опанасюк, В.В.Харченко, І.Я.Лопух

МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ХВОРОБИ ПЕЧІНКИ» НА ЦИКЛІ ТУ «ВИБРАНІ ПИТАННЯ ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЇ» ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Національна медична академія післядипломної освіти
імені П.Л.Шупика

Вступ. Враховуючи широку розповсюдженість хронічних захворювань печінки, необхідність вивчення цієї теми є актуальною не тільки для гастроентерологів, але також для терапевтів та сімейних лікарів.

Мета. Розробка основних методів та підходів до викладання матеріалу, які забезпечать його краще засвоєння.

Основна частина. Ці методи включають: огляд мети заняття, постановку ключових питань, зв'язок теми з попереднім матеріалом, розповідь про особистий досвід, зв'язок теми з реальним життям, розгляд клінічних випадків хворих із різними варіантами захворювання та знаходження способів розв'язання проблеми, застосування наочних матеріалів, проведення демонстрації методів інструментального дослідження, проведення ігрових занять. Розглядаються способи розбору ситуаційних задач, а також приклад клінічного випадку з власної практики. Наведені матеріали будуть сприяти підвищенню якості викладання курсу «Захворювання печінки».

Ключові слова: методологія викладання, викладачі, для вищих медичних навчальних закладів, цикли.

Вступ. За даними медичної статистики, як в Україні, так і в інших країнах світу останніми роками спостерігається збільшення кількості випадків хронічних захворювань печінки. У зв'язку з цим у процесі навчання лікарів-гастроентерологів, терапевтів та сімейних лікарів необхідно приділяти велику увагу розгляду питань механізмів розвитку, діагностики, диференційної діагностики, лікування та профілактики хронічних захворювань печінки. При цьому важливим є підвищення післядипломної медичної підготовки викладачів для покращення знань та навичок викладання цих питань. Співробітниками кафедри гастроентерології, дієтології і ендоскопії НМАПО імені П.Л.Шупика під керівництвом зав. кафедри член-кор. НАМН України Харченко Н.В. були розроблені навчальний план та програма циклу тематичного удосконалення «Вибрані питання гастроентерології» для викладачів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та закладів післядипломної освіти в галузі діагностики, лікування та профілактики захворювань органів травлення. Дані навчальний план та програма були затверджені вченою радою НМАПО імені П.Л.Шупика 13 червня 2012 року. Метою даної роботи була розробка методичних рекомендацій семінарських занять курсу «Хвороби печінки». При цьому використані матеріали навчально-методичного посібника для викладачів, створеного колективом НМАПО імені П.Л.Шупика під керівництвом академіка НАМН України, професора Вороненка Ю.В. (2011).

В процесі вивчення курсу «Хвороби печінки» викладач застосовує наступні методи та підходи:

- Огляд мети заняття, що передбачає пояснення слухачам завдань, які стоять перед ними. Метою викладання даного розділу є поглиблення знань та умінь лікарів-слухачів з питань хронічних захворювань печінки.

- Постановка питань курсу «Хвороби печінки». Викладач може визначити рівень попередніх знань слухачів, поставити їм ряд ключових запитань, обговорити запропоновані варіанти відповідей, а потім перейти безпосередньо до теми.

- Зв'язок теми з попереднім матеріалом. Так, при розгляді курсу «Хвороби печінки» необхідно згадати особливості анатомії, фізіології та патофізіології печінки.

- Розповідь про особистий досвід. Надання прикладів з особистої клінічної практики може сприяти підвищенню зацікавленості слухачів, акцентувати увагу на основних моментах та підкреслити значущість теми.

- Зв'язок теми з реальним життям. Зазначення актуальності даної проблеми у зв'язку з підвищенням захворюваності на хронічні гепатити та цирози печінки не тільки підвищує інтерес слухачів, але й сприяє навчальному процесу.

- Розгляд клінічних випадків хворих із різними варіантами хронічних гепатитів та цирозів печінки або знаходження способів розв'язання проблеми фокусує увагу слухачів на специфічній ситуації, пов'язаній із захворюваннями печінки.

- Застосування наочних матеріалів (плакатів, таблиць, мультимедійних презентацій, тощо) допомагає краще засвоїти інформацію.

- Проведення демонстрації методів інструментального дослідження стану печінки (УЗД, КТ, еластографія та інші) як наочно, так і за допомогою мультимедійних презентацій.

- Проведення ігрових занять, під час яких один із слухачів виконує роль пацієнта та відповідає на запитання викладача відповідно конкретній патології.

При розгляді даного курсу рекомендується також використовувати таку педагогічну технологію та метод навчання, як розгляд ситуаційних задач. Розгляд ситуаційних задач – це метод навчання, який засновано на використанні реальних ситуацій, пов'язаних у даному випадку з проблемою хронічних гепатитів та цирозів печінки. Під час розгляду реальних життєвих ситуацій слухачам надається можливість продемонструвати свої знання та виявити те, що потребує подальшого удосконалення. Під час розгляду ситуаційних задач слухачі можуть працювати як індивідуально, так і в невеликих групах. Дана методика навчання сприяє вирішенню проблемних ситуацій і перевірки навичок консультативної роботи. Учасники висловлюють свою думку з приводу реальних випадків, пов'язаних із хронічними гепатитами та цирозами печінки. До переваг цього методу відноситься те, що він вимагає участі слухача та залучає його до активної роботи. Розгляд ситуаційних задач допомагає учасникам розвивати вміння вирішувати питання діагностики, диференційної діагностики та призначення адекватного лікування при різних хворобах печінки. Даний метод передбачає великий ступінь залучення слухачів. Приклади задач може підібрати як сам викладач, так і слухач. Ці приклади можна взяти з власного клінічного досвіду викладача, історій хвороби, медичних карток, довідників, клінічних журналів, а також досвіду слухачів.

Розгляд задач можна організувати наступними способами:

- Аналіз проблеми. Учасники повинні проаналізувати уявну ситуацію та визначити її джерело.
- Відповідь на сфокусовані конкретні запитання.
- Відповідь на запитання з широким спектром відповідей.
- Вирішення проблеми. Учасники повинні запропонувати варіанти вирішення даної ситуації.

Викладач повинен підвести підсумки розгляду випадків, перш ніж перейти до наступної теми. Наводимо приклад складно го клінічного випадку захворювання печінки з власної практики. Вагітна хвора Л., 24 років, першородяща, двійня. У першій половині вагітності періодично виникала нудота. 8 жовтня, на 31-му тижні вагітності після погіршності у харчуванні з'явилася печія, нудота, блювання, діарея, болі в животі, субфебрильна температура. 10 жовтня виникла жовтяниця. Стан погіршувався, 14 жовтня з'явився асцит, набряки нижніх кінцівок, загальмованість. АТ – 165/90 мм рт.ст. 15 жовтня проведено родорозршення і хвора переведена в реанімаційне відділення.

Динаміка лабораторних показників. До лікування: еритроцити $3,0 \cdot 10^{12}/л$, гемоглобін $10 \cdot 10,9/л$, лейкоцити $10 \cdot 10,9/л$, тромбоцити $140 \cdot 10,9/л$, АЛТ 216 Од/л, АСТ 133 Од/л, загальний білок 39 г/л, альбуміни 48%, глобуліни 52%, сечовина 8,6 ммоль/л, креатинін 0,15 ммоль/л, глюкоза 3,6 ммоль/л, білірубін загальний 268 ммоль/л, білірубін прямиий 194 ммоль/л, білірубін непрямиий 74 ммоль/л, протеїнурія 5 г/л. УЗД ОЧП – ознаки жирової інфільтрації печінки.

Можливий діагноз.

- Гострий вірусний гепатит?
- Цироз печінки?
- Пізній гестоз –HELLP-синдром?
- Холестатичний гепатоз вагітних?
- Гостра жирова печінка вагітних?

Гострий вірусний гепатит: + гострий початок захворювання – мав місце; + наявність жовтяниці - наявна; - значне підвищення активності АЛТ (в 20-30 раз) – було помірне підвищення; - лейкопенія - відсутня; - наявність серологічних маркерів вірусних гепатитів – негативні.

Цироз печінки: + наявність асциту – був присутній; + помірне підвищення активності амінотрансфераз – мало місце; + гіпопротеїнемія, гіпоальбумінемія – мали місце; - тривалий анамнез - відсутній; - наявність варикозно розширених вен передньої черевної стінки, стравоходу, шлунка – відсутні.

Холестатичний гепатоз вагітних: + розвивається в третьому триместрі вагітності - співпадає; + наявність жовтяниці - присутня; - не супроводжується явищами печінкової недостатності – мала місце.

HELLP - синдром - H – haemolysis (гемоліз), EL - elevated liver enzymes (підвищення активності печінкових ферментів), LP - low platelet count (зниження вмісту тромбоцитів). HELLP – синдром характеризується наявністю: - гемолітичної анемії – у хворої відсутня; + тромбоцитопенії – мала місце; + підвищенням активності трансаміназ – мало місце.

Наш діагноз: гостра жирова печінка вагітних. - Це мікровезикулярні ураження клітин печінки, які супроводжуються відкладанням крапель жиру в гепатоцитах та

порушенням функцій їх мітохондрій та рибосом. Зустрічається в III триместрі вагітності. Клінічна картина: скарги на втрату апетиту, печію, нудоту, блювання, болі в животі без чіткої локалізації, відчуття втоми. Захворювання пов'язане з недостатністю ферменту 3-гідроксиацил –КоА-дегідрогенази жирних кислот, зумовленою генетично, призводить до порушення окислення жирних кислот у мітохондріях та розвитку гострої жирової печінки вагітних. Порушується синтез простаноїдів, що викликає зміни у системі мікроциркуляції та гемостазу, розвиток хронічного ДВЗ-синдрому і, як наслідок – поліорганну недостатність. Лабораторні показники: гіпербілірубінемія, помірне підвищення активності трансаміназ (у 3-10 разів), гіпопротеїнемія, зниження рівня фібриногену, зниження протромбінового індексу, гіпоглікемія, підвищення рівня сечовини та креатиніну. В клінічному аналізі крові – лейкоцитоз, нейтрофіліоз, тромбоцитопенія. УЗД ОЧП – ознаки жирової інфільтрації печінки. Лікування: раннє встановлення діагнозу та швидке родорозрішення. Лікування в реанімаційному відділенні. Інфузії розчинів глюкози. Лікування печінкової коми. Лікування нецукрового діабету. Корекція ниркової недостатності. В процесі лікування нашої хворої відбулася позитивна динаміка клінічного стану, показників трансаміназ та білірубіну. Обидві дитини здорові.

Таким чином, застосування сучасних педагогічних методів при розгляді розділу «Хвороби печінки» буде сприяти покращенню засвоєння матеріалу.

Література

1. Адамова Г.М., Кенней А.М., Бабенко О.М., Покотило Л.І. та ін. Навчальний курс з планування сім'ї та репродуктивного здоров'я: посібник для викладача. Проект «Разом до Здоров'я». 2010. – Київ.- 604 с.
2. Бабак О.Я., Колесникова Е.В. Цирроз печенки и его осложнения. -К.-2011.- 576 с.
3. Вороненко Ю.В., Бойко А.І., Гойда Н.Г., Грищенко О.В., Квашенко В.П., Краснов В.В. та ін. Дидактичні технології викладання питань репродуктивного здоров'я. Навчально-методичний посібник для викладачів. - К.-Книга-плюс, 2011.- 192 с.
4. Исаева Т.Е. Классификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя. // Педагогика. – 2006.- №9.-С.55-60.
5. Передерій В.Г., Ткач С.М. Практическая гастроэнтерология – Винница, СГД Каштелянов А.И., 2011.- 776 с.
6. Харченко Н.В., Анохіна Г.А. та ін. Дієтологія: Підручник. - К.-К-д Вид.-во «Меридіан».- 2012.-528 с.

Н.В.Харченко, Н.Д.Опанасюк, В.В.Харченко, И.Я.Лопух

Методология преподавания курса «Болезни печени» на цикле ТУ «Избранные вопросы гастроэнтерологии» для преподавателей высших учебных заведений

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П.Л.Шупика

Вступлення. Учитывая широкую распространенность хронических заболеваний печени, необходимость изучения этой темы является актуальной не только для гастроэнтерологов, но также для терапевтов и семейных врачей.

Цель. Разработка основных методов и подходов к преподаванию материала, которые обеспечат его лучшее усвоение.

Основная часть. Эти методы включают: рассмотрение цели занятия, постановку ключевых вопросов, связь темы с предыдущим материалом, изложение личного опыта, рассмотрение клинических случаев больных с разными вариантами заболевания и нахождение способов разрешения проблемы, использование наочных пособий, проведение демонстрации методов инструментального исследования, проведение игровых занятий. Рассматриваются способы разбора ситуационных задач, а также пример клинического случая из собственной практики. Приведенные материалы будут способствовать повышению качества преподавания курса «Заболевания печени».

Ключові слова: методологія викладання, викладачі, для вищих медичних навчальних закладів, цикли.

N.V.Kharchenko, N.D.Opanasyuk, V.V.Kharchenko, I.Ya.Lopukh

"Liver Diseases" Course Teaching Methodology at the Thematic Advanced Training Course "Gastroenterology Selected Issues" for Teachers of Higher Medical Education Institutions

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education

Introduction. Considering the wide prevalence of chronic liver diseases, to study the subject is of great current interest not only for gastroenterologists, but for therapists and family doctors.

Aim. The aim of the study was to develop general methods and approaches to teaching the material for its better retention.

The main part. These methods include: the lesson aim study, key issues formulation, training subjects continuity, private experience, clinical cases with different variants of disease and methods for solving a problem, visual training aids, instrumental methods, role playing lessons. There are observed solution approaches to situational tasks as well as a single case report. The given materials contribute towards the quality of teaching the course "Liver Diseases".

Key words: methodology teaching, teachers, for of higher medical education institutions, training.

Відомості про авторів:

Харченко Наталія В'ячеславівна – член-кор. АМН України, д. мед. наук, професор, зав. кафедрою гастроентерології, дієтології і ендоскопії НМАПО імені П.Л.Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Кондратюка, 8, тел.: (440) 432-04-73.

Опанасюк Надія Дмитрівна – канд. мед. наук, доцент кафедри гастроентерології, дієтології і ендоскопії НМАПО імені П.Л.Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Кондратюка, 8.

Харченко В'ячеслав Вікторович – д. мед. наук, асистент кафедри гастроентерології, дієтології і ендоскопії НМАПО імені П.Л.Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Кондратюка, 8.

Лопух Ігор Ярославович – канд. мед. наук, доцент кафедри гастроентерології, дієтології і ендоскопії НМАПО імені П.Л.Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Кондратюка, 8.